گزارش خبر
NEWSREPORT

کد خبر: ۴۵۸۱۰۳
یکشنبه ۲۷ شهریور ۱۴۰۱ ۷:۱۷

یادداشتی از علی اسکینی مدیر تحلیل و مهتاب راه‌چمنی کارشناس واحد تحلیل؛

تأمین‌کننده ۳ درصد ماده اولیه شوینده جهان در اختیار یک شرکت بورسی

در ایران شرکت «سرمایه‌گذاری صنایع شیمیایی ایران»، مسئولیت تأمین آلکیل بنزن خطی کشور را به عهده دارد، به‌طوری که ۸۵ درصد از LAB مورد نیاز کشور و ۳ درصد نیاز جهانی، توسط این شرکت که با نماد شیران در بورس فعال است، تأمین می‌شود.

به گزارش خبر،علی اسکینی مدیر تحلیل و مهتاب راه‌چمنی کارشناس واحد تحلیل؛ در یادداشت ارسالی با موضوع " تأمین‌کننده ۳ درصد ماده اولیه شوینده جهان در اختیار یک شرکت بورسی" به پایگاه خبری بازارسرمایه(سنا) آورده است؛

آلکیل بنزن خطی (LAB)، در اواسط دهه ۱۹۶۰ به‌عنوان یک ماده خام برای محصولات شوینده زیست‌تخریب‌پذیر معرفی و به عنوان واسطه در تولید سورفکتانت‌ها، برای استفاده در مواد شوینده تولید می‌شود و یکی از ایمن‌ترین و مقرون به صرفه‌ترین محصولات در استفاده تجاری و گسترده است. با توجه به شیوع ویروس کرونا و نیاز جهانی به مواد شوینده، تولید LAB ضروری شده است.

نفت سفید، ماده خام پارافین خطی با خلوص بالا است که در نهایت با هیدروژن‌زدایی به الفین‌های خطی تبدیل می‌شود. تک الفین‌های خطی در وجود کاتالیزور با بنزن واکنش می‌دهند تا LAB را که برای تولید آلکیل بنزن سولفونات خطی (LAS)، به‌عنوان یک ماده شوینده زیست‌تخریب‌پذیر استفاده می‌شود، تولید کنند. LAS، بزرگ‌ترین سورفکتانت مصنوعی جهان و عمده‌ترین سورفکتانت مورد استفاده در شوینده‌های خانگی و صنعتی است.

آلکیل بنزن شاخه‌دار (BAB) نیز برای تولید آلکیل بنزن سولفونات شاخه‌دار (BAS) سولفونه می‌شود که می‌تواند در همان کاربردهای LAS مورد استفاده قرار گیرد.

با این حال، BAS در تصفیه‌خانه‌های زباله به کندی تجزیه می‌شود. در نتیجه در کشورهای توسعه‌یافته، به جای آن LAS در شوینده خانگی به کار رفته است، اما BAS همچنان در برخی از کاربردهای صنعتی در کشورهای توسعه‌یافته استفاده می‌شود. استفاده از BAS در کاربردهای شوینده خانگی در کشورهای کمتر توسعه‌یافته نیز رو به کاهش بوده است؛ زیرا تولید BAS نسبت به LAS گران‌تر است. آلکیل بنزن شاخه‌ای نیز به دلیل بالاتر بودن قیمت محصولات بالادستی، گران‌تر از LAB است.

کاربردهای LAB

LAB به‌عنوان ماده‌ی واسط در تولید آلکیل بنزن سولفونات خطی (LAS) استفاده می‌شود. سورفکتانت‌ها کاربردهای اصلی آلکیل بنزن سولفونات خطی هستند که به‌عنوان مواد تشکیل‌دهنده در انواع محصولات پاک‌کننده‌ی خانگی (مانند صابون‌ها و مواد شوینده) و پاک‌کننده‌های صنعتی و سازمانی و… استفاده می‌شوند.

LAS در مایعات لباسشویی سنگین، مایعات ظرفشویی سبک، پودرهای لباسشویی و پاک‌کننده‌های صنعتی و خانگی کاربرد دارد. مایعات لباسشویی سنگین به طور عمده برای اهداف لباسشویی تجاری استفاده می‌شود و عمده‌ترین بخش کاربرد LAS است، اما انتظار می‌رود تقاضا برای پاک‌کننده‌های خانگی سریع‌ترین نرخ رشد را در میان تمام بخش‌های کاربرد LAS تا سال ۲۰۳۰ میلادی نشان دهد.

بر اساس بررسی‌های Mordor Intelligence، به دلیل افزایش نوآوری محصول از سوی بازیگران کلیدی و افزایش آگاهی مصرف‌کنندگان در مورد محصولات پاک‌کننده خانگی در کشورهای درحال توسعه، میزان مصرف پاک‌کننده‌های خانگی جهانی از ۳۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹، به ۳۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ میلادی رسیده است.

در نمودار ۱، سهم مصرف LAB بر اساس کاربردهای نهایی آن در سال ۲۰۲۰ میلادی و پیش‌بینی مصارف مختلف LAB در سال ۲۰۳۰ میلادی نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود در سال ۲۰۲۰، بیشترین مصرف LAB در مواد شوینده لباسشویی با سهمی ۳۹ درصدی بوده که پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۳۰ این میزان به ۴۰ درصد افزایش پیدا کند. مایعات ظرفشویی سبک، شوینده‌های صنعتی و شوینده‌های خانگی در رتبه‌های بعدی هستند. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۳۰، معادل ۱ درصد، کاربردهای جدید بالقوه به مصارف LAB افزوده شود.

ضریب همبستگی LAB و صنایع بالادستی

بررسی ضریب همبستگی نفت و آلکیل بنزن خطی نشان می‌دهد که این دو متغیر، به یکدیگر معادل ۷۶ درصد وابستگی دارند؛ به عبارت دیگر، افزایش قیمت نفت به میزان زیادی سبب افزایش قیمت LAB و در مقابل، کاهش قیمت نفت تا حد بالایی سبب کاهش قیمت آن می‌شود. در نتیجه، بررسی و پیش‌بینی روند قیمت نفت تا حد زیادی به بررسی و تحلیل بازار آلکیل بنزن خطی کمک می‌کند. جدول ۱، میزان وابستگی آلکیل بنزن خطی به برخی صنایع بالادستی، از جمله نفت و نفت سفید را نشان می‌دهد.

عوامل تأثیرگذار بر بازار آلکیل بنزن خطی

از آنجا که بخش عمده کاربرد آلکیل بنزن خطی مربوط به محصولات مراقبت شخصی و پاک‌کننده است، به احتمال زیاد افزایش نگرانی‌های بهداشتی و همچنین رشد جمعیت سالمندان موجب رشد بازار جهانی آلکیل بنزن خطی می‌شود. همچنین افزایش جمعیت شهری و افزایش درآمد قابل تصرف، سبب افزایش تقاضا برای محصولات شوینده، آرایشی بهداشتی، پاک‌کننده‌های مسکونی و صنعتی می‌شود و رشد بازار LAB را تقویت می‌کند.

در دوران همه‌گیری ویروس کرونا، بازار جهانی آلکیل بنزن خطی، همانند غالب صنایع دچار رکود و زیان شد؛ زیرا میزان تقاضا برای لوازم آرایشی به‌طور ناگهانی کاهش یافت. با این حال، تقاضا برای مواد شوینده و صابون در بخش صنعتی به آن میزان بالا نرفت و در نتیجه رشد بازار آلکیل بنزن خطی متوقف شد.

با توجه به توضیحات ارائه‌شده و شکل ۱ می‌توان افزایش در قیمت نفت، جمعیت و تقاضا برای محصولات شوینده را از محرک‌های بازار LAB نام برد. در مقابل، مواردی چون تولید با خوراک مایع به دلیل کاهش حاشیه سود شرکت‌ها نسبت به تولید با گاز و همچنین قوانین سخت دولتی را می‌توان از محدودیت‌های آلکیل بنزن خطی نام برد.

فرآیند تولید و زنجیره ارزش

نفت سفید یک ماده اولیه برای پارافین‌های خطی با خلوص بالا (نرمال پارافین) است که متعاقباً بر اثر هیدروژن‌زدایی به الفین‌های خطی تبدیل می‌شوند.

از طرف دیگر، اتیلن را می‌توان برای تولید آلکن‌های خطی، پلیمریزه کرد. تک الفین‌های خطی حاصل، در حضور یک کاتالیزور برای تولید آلکیل بنزن خطی (LAB)، با بنزن وارد واکنش می‌شوند. هیدروژن فلوراید (HF) و کلرید آلومینیوم ($AlCl_3$) دو کاتالیزور اصلی برای آلکیلاسیون بنزن با مونو الفین‌های خطی هستند. فرآیند تولید با استفاده از هیدروژن فلوراید از نظر اقتصادی مقرون به صرفه‌تر است و معمولاً بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. بااین‌حال، خطر آزاد شدن هیدروژن فلوراید به‌عنوان یک ماده سمی به محیط زیست به‌ویژه پس از اصلاح قانون هوای پاک، تبدیل به یک نگرانی شده است.

در سال ۱۹۹۵ میلادی، یک سیستم کاتالیزور جامد (فرآیند DETAL) در دسترس قرار گرفت. این روش روند خنثی‌سازی کاتالیزور و دفع HF را از بین می‌برد. در نتیجه، بیشتر کارخانه‌های آلکیل بنزن خطی که از آن زمان ساخته شده‌اند، از این فرآیند استفاده می‌کنند.

درنهایت اکثر آلکیل بنزن خطی تولیدشده به آلکیل بنزن سولفونات خطی تبدیل می‌شود که در تولید مواد شوینده صنعتی و خانگی به کار می‌رود.

صنعت آلکیل بنزن خطی در جهان

در سال ۲۰۲۰ میلادی، مجموع ظرفیت جهانی تولید LAB، معادل ۴٫۱۰۸ میلیون تن بوده است و برآوردها حاکی از آن است که در سال ۲۰۲۵ این عدد به ۴٫۴۰۰ میلیون تن خواهد رسید. همان‌طور که در شکل شماره ۳ مشخص است، کشورهای چین، هند، آمریکا، کانادا و برزیل بزرگ‌ترین تولیدکنندگان LAB هستند. در سال ۲۰۲۰ میلادی، مجموع ظرفیت تولید LAB در آمریکا و کانادا ۴۳۱ هزار تن بوده است که پیش‌بینی می‌شود این مقدار تا سال ۲۰۲۵ باقی بماند.

آمریکای جنوبی در سال ۲۰۲۰، ۳۸۲ هزار تن ظرفیت داشته است و انتظار می‌رود که در سال ۲۰۲۵ این عدد به ۴۰۲ هزار تن برسد. چین با ظرفیت تولید ۹۲۰ هزار تن در سال ۲۰۲۰ و پیش‌بینی ۱٫۰۸۰ هزار تن در سال ۲۰۲۵ بزرگ‌ترین تولیدکننده آلکیل بنزن خطی و هند با میانگین تولید ۵۷۰ هزار تن و خاورمیانه با ۵۷۵ هزار تن، از تولیدکنندگان بزرگ قاره آسیا است. همچنین، اروپای غربی با ظرفیت تولید ۴۷۰ هزار تن، آفریقا با ۲۰۵ هزار تن، آسیای شمال شرق با ۲۸۵ هزار تن و آسیای جنوب شرق با ۳۳۰ هزار تن از دیگر تولیدکنندگان بزرگ جهان در سال ۲۰۲۵ خواهند بود.

بزرگ‌ترین شرکت‌های تولیدکننده LAB

شرکت CEPSA با ظرفیت ۵۵۷ هزار تن، بزرگ‌ترین تولیدکننده‌ی آلکیل بنزن خطی در جهان است که ۱۴ درصد از ظرفیت اسمی تولید جهانی را در اختیار دارد. واحدهای تولیدی این شرکت در کشورهای کانادا، اسپانیا و برزیل قرار دارند که واحد برزیل با تأمین ۷۲ درصد از LAB تولیدی، بزرگ‌ترین واحد تولیدی این شرکت است.

شرکت آفریقایی Sasol، با داشتن چندین واحد تولیدی در کشورهای مختلف از جمله آلمان، ایتالیا و آمریکای شمالی پیش از این با ۵۹۵ هزار تن ظرفیت، در جایگاه نخست قرار داشت که در سال ۲۰۰۷ میلادی، با اصلاح ساختار تولید، دو واحد تولیدی خود را تعطیل کرد و ظرفیت LAB خود را به ۳۵۰ هزار تن رساند.

سایر شرکت‌های بزرگ این صنعت، از جمله شرکت صنایع شیمیایی ایران و ظرفیت تولید آنها، در جدول ۲ قابل مشاهده هستند.

پیش‌بینی رشد تقاضا و مصرف آلکیل بنزن خطی تا سال ۲۰۲۵ میلادی

پیش‌بینی می‌شود که طی سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ میلادی، میزان مصرف LAB به‌طور متوسط سالیانه ۳ درصد افزایش داشته باشد. بخش غالب این رشد، در کشورها و مناطقی خواهد بود که پودر لباسشویی سهم بازاری بالایی در مواد شوینده آنها دارد. کشورهای آفریقا، چین، هند، اندونزی، خاورمیانه و کره‌ی جنوبی نیز بیشترین تأثیر را در رشد تقاضای LAB تا سال ۲۰۲۵ خواهند داشت. کشورهای مذکور در سال ۲۰۲۰ میلادی تقریباً ۵۷ درصد از مصرف آلکیل بنزن خطی را به خود اختصاص داده‌اند.

قابل ذکر است که قیمت مواد اولیه LAB بر رقابت‌پذیری آن تأثیرگذار است. قیمت نفت خام و به تبع آن، نرمال پارافین و بنزن بر قیمت آلکیل بنزن خطی اثرگذار است و افزایش قیمت مواد اولیه باعث افزایش قیمت LAB شده و ممکن است بر تقاضای آن تأثیر عکس بگذارد.

طی سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۰ میلادی، مجموع تقاضای جهانی ۶ درصد افزایش پیدا کرد که محرک اصلی آن افزایش تقاضا برای LAS بوده که عمدتاً در پودرها و شوینده‌های خانگی کاربرد دارد و همه‌گیری ویروس کرونا سرعت رشد تقاضای آنها را افزایش داد. پیش‌بینی می‌شود که میزان تولید LAB به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه همچنان روندی افزایشی داشته باشد.

پیش‌بینی قیمت نفت سفید و بنزن

نمودار ۲، روند قیمتی دو محرک اصلی آلکیل بنزن خطی را نشان می‌دهد. نفت سفید و بنزن، صنایع بالادستی LAB هستند و تغییرات قیمتی آنها بر سطح قیمت و تقاضای LAB تأثیر مستقیمی خواهد داشت. پیش‌بینی می‌شود که متوسط قیمت نفت سفید در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ به ترتیب ۱٫۰۳۳ و ۹۴۲ دلار در هر تن باشد. همچنین قیمت بنزن از ۱٫۲۶۷ دلار در سال ۱۴۰۱ به ۱٫۱۷۲ دلار در هر تن در سال ۱۴۰۲ برسد.

پیش‌بینی قیمت نرمال پارافین و آلکیل بنزن خطی

همان‌طور که گفته شد افزایش قیمت مواد خام، از جمله نرمال پارافین، بنزن و نفت سبب افزایش قیمت آلکیل بنزن خطی می‌شود. قیمت LAB در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، با رشد قیمت نفت خام، نفت سفید و نرمال پارافین افزایش پیدا کرد و مجدداً در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ کاهش یافت. در انتهای سال ۱۳۹۹ و همچنین طی سال ۱۴۰۰، (با شیوع ویروس کرونا) تقاضای LAB افزایش یافت اما قیمت نفت خام به شدت افت کرد تا اینکه در انتهای سال ۱۴۰۰ قیمت نفت خام و آلکیل بنزن خطی هر دو افزایشی شد. پیش‌بینی برای سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ افت نسبی قیمت آلکیل بنزن خطی به دنبال کاهش قیمت صنایع بالادستی است.

صنعت LAB در منطقه خاورمیانه

منطقه خاورمیانه متشکل از کشورهای بحرین، امارات، ایران، عراق، فلسطین و لبنان، همچنین اردن، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی، سوریه، ترکیه و یمن است. جمعیت این کشورها در مجموع در سال ۲۰۲۰ میلادی، معادل ۳۸۸ میلیون نفر ثبت شده است و طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰، سالانه به‌طور میانگین ۷/۱ درصد رشد داشته است. پیش‌بینی می‌شود که جمعیت این منطقه بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ میلادی به‌طور میانگین سالانه ۵/۱ درصد رشد داشته باشد و همچنین GDP منطقه، در این سال‌ها به‌طور متوسط رشدی ۲/۴ درصدی تجربه کند.

به دنبال راه‌اندازی چندین واحد تولید LAB در اوایل دهه ۲۰۰۰ میلادی، برای پوشش تقاضای افزایشی LAS و شوینده‌ها در منطقه خاورمیانه، این منطقه در سال ۲۰۰۷ به صادرکننده این محصول مبدل گشت، به‌طوری که در سال ۲۰۲۰ بیش از ۳۰۰ هزار تن LAB از خاورمیانه به هند و دیگر نقاط جهان صادر شد.

جدول ۳، تولیدکنندگان LAB خاورمیانه در سال ۲۰۲۱ میلادی را نشان می‌دهد.

تجارت آلکیل بنزن خطی در خاورمیانه

اگرچه منطقه خاورمیانه در گذشته واردکننده آلکیل بنزن خطی بوده است، اما در سال ۲۰۰۶ و با راه‌اندازی واحدهای LAB جدید در عربستان سعودی و قطر، به صادرکننده این محصول در سال ۲۰۰۷ تبدیل شده است. با این حال همچنان واردات، یک منبع عظیم تأمین نیاز LAB منطقه است، به‌طوری که در سال ۲۰۲۰، معادل ۹۷,۵۰۰ تن آلکیل بنزن به خاورمیانه وارد شده است. با وجود اینکه مصر بزرگ‌ترین مبدأ وارداتی منطقه است اما در سال‌های اخیر واردات از چین نیز رشد چشمگیری داشته است.

در ۵ سال اخیر، حجم صادرات خاورمیانه به هند و پاکستان افزایش قابل توجهی داشته است و ۶۲ درصد از مجموع صادرات منطقه را شامل می‌شود. سایر مقاصد مهم صادراتی، ویتنام و آفریقا هستند. همچنین صادرات به آفریقا نیز در سال ۲۰۲۰ رشد داشته است.

صنعت LAB در ایران

در ایران شرکت «سرمایه‌گذاری صنایع شیمیایی ایران»، مسئولیت تأمین آلکیل بنزن خطی کشور را به عهده دارد، به‌طوری که ۸۵ درصد از LAB مورد نیاز کشور توسط این شرکت که با نماد شیران در بورس فعال است، تأمین می‌شود. شرکت «بیستون» با ظرفیت تولید ۵۰ هزار تن، دیگر تولیدکننده اصلی آلکیل بنزن خطی کشور است.

شیران بزرگ‌ترین تأمین‌کننده ماده اولیه شرکت‌های شوینده کشور

شرکت سرمایه‌گذاری صنایع شیمیایی ایران در سال ۱۳۷۵ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده است. ۸۶ درصد از سهام این شرکت متعلق به بانک صنعت و معدن و شرکت‌های زیرمجموعه است. سرمایه این شرکت در بدو تأسیس ۱۶۵ میلیون ریال بوده است که طی چند مرحله به ۱,۹۲۸ میلیارد تومان رسیده است.

در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶ به دلیل پایین بودن نرخ جهانی نفت و ثبات ارزی، با وجود ثبات نسبی مقدار فروش شرکت، سود خالص در فاز خنثی بوده و در حوالی ۳۰۰ میلیارد تومان محقق شده است. در چهار سال اخیر به دلیل جهش ارزی، میزان سودآوری شرکت هم روندی صعودی گرفته است به گونه‌ای که با استراتژی فعال شرکت در بازار سرمایه در سال ۹۹ به رکورد سودآوری ۸/۲ هزار میلیارد تومانی رسید و در سال ۱۴۰۰ نیز در حدود ۵/۲ هزار میلیارد تومان سود محقق کرده است.

چه سودآوری در انتظار شیران است؟

نرمال پارافین به‌عنوان محصول، در ابتدای زنجیره، تولید می‌شود. شرکت، سالانه در حدود ۱۶۰ تا ۱۷۰ هزار تن از این محصول را تولید می‌کند و بر همین اساس برای تولید آتی این محصول، انتظار تغییرات خاصی نداریم.

این ماده با ضریب ۷۲ درصد به LAB و HAB تبدیل می‌شود، شرکت سالانه ۱۱۵ تا ۱۲۰ هزار تن LAB و ۶ هزار تن HAB به فروش می‌رساند و در حدود ۸۵ هزار تن نرمال پارافین مازاد نیز در سبد فروش آن قرار دارد. این شرکت جهت افزایش تولید LAB برنامه دارد که به موجب آن، ظرفیت LAB به ۲۲۰ هزار تن خواهد رسید. این طرح در نیمه دوم سال ۱۴۰۲ به مدار تولید خواهد رسید.

با توجه به صعود قیمت نفت، ماده اولیه و دیگر مباحث مطرح شده در قسمت تحلیل صنعت، در این تحلیل برای ادامه سال جاری و سال مالی آتی، نرخ محصول مذکور ۱,۷۵۰ و ۱,۶۰۰ دلار پیش‌بینی شده است. با فرض دلار ۲۶ هزار تومانی برای ادامه سال مالی فعلی و دلار ۳۵ هزار تومانی برای سال مالی آتی، مبالغ فروش به ترتیب ۸ و ۱۱ هزار میلیارد تومان محاسبه می‌شود.

۸۹ درصد از هزینه‌های تولید شرکت را مواد اولیه تشکیل می‌دهد، به ازای هر واحد تولید نرمال پارافین، ۱ واحد هیدروکربن‌های بدون شاخه استفاده می‌شود. همچنین به ازای تولید ۱ تن محصول در واحد آلکیلاسیون، ۳۲/۰ واحد بنزن مصرف می‌شود. قیمت هیدروکربن‌های بدون شاخه مصرفی شرکت با قیمت جهانی نفت همبستگی ۹۵ درصدی دارد و تابع قیمت نفت سفید و نفتا است.

قیمت برش مذکور، برای دو سال آینده ۱,۱۰۰ و ۱,۰۵۰ دلار برآورد شده است. همچنین قیمت بنزن برای دو سال آینده ۱,۲۰۰ و ۱,۰۸۰ دلار در تحلیل لحاظ شده است. مجموع هزینه‌های تولید در سال مالی گذشته ۳ هزار میلیارد تومان بوده است که برآورد می‌شود برای سال مالی جاری و آتی هزینه‌های تولید به ۵/۵ و ۳/۷ هزار میلیارد تومان برسد.

در سال‌های اخیر ۴۰ تا ۵۰ درصد درآمدهای شرکت شیران از محل سایر درآمدهای عملیاتی و غیرعملیاتی بوده است که با افزایش نرخ ارز و سپرده‌گذاری وجوه نقد آزاد در ابزارهای مختلف مالی، این سهم به ۶۰ درصد افزایش پیدا کرده است و برآورد می‌شود که در سالیان آتی با درصد کمتری همچنان محقق شود. از این محل برای سال جاری و آتی، به ترتیب برآورد سود ۶۰۰ و ۷۰۰ میلیاردی داریم. با توجه به موارد مطرح‌شده صورت سود و زیان کارشناسی شرکت، مطابق با جدول ۴ خواهد بود.

همچنین نسبت قیمت به درآمد، قبل و بعد از مجمع این شرکت با توجه به سهم ۶ درصدی سهام خزانه شرکت به‌صورت نمودار ۶ خواهد بود که حاکی از نسبت قیمت به درآمد ۱/۵ با توجه به سود پیش‌بینی شده است.

منبع: پایگاه خبری بازار سرمایه ایران(سنا)